

Družbeno nadzorstvo in organizirani kriminal

Janez Pečar*

Plus vigilum quanto,
minor est custodia tanto.
Več ko je čuvarjev,
slabše je varovanje.

V organizirani kriminal se marsikdaj vključujejo tudi gospodarska kriminaliteta, beloovratniški kriminal in podjetniškoposlovna deviantnost. Nevarnost organizirane kriminalitete poudarjajo predvsem njene lastnosti, kot so: internacionalnost, strukturiranost in hierarhizacija, obvladovanje »kriminalnih tržišč«, perfekcionizem povezan s porabništvom, denarna moč in sposobnost podkupovanja ter vdiranja v politiko, oblast in mehanizme nadzorstva. To pa so hkrati tudi ključni razlogi za pozornost, ki jo daje organiziranemu transnacionalnemu kriminalu globalna mednarodna skupnost ter različne nacionalne in regionalne organizacije. Toda zaradi terciarne viktimizacije, ki jo ustvarja, ni pričakovane razumevanja in sodelovanja javnosti. S posredovanjem dobrin in storitev, do katerih največkrat ni mogoče priti na zakonit način, si pridobiva velikanske neobdavnene dobičke in hkrati naklonjenost uporabnikov, kar je za sivo ekonomijo in črni trg organiziranega kriminala velika prednost, ne nazadnje tudi v boju z državo in v tekmovanju z zakonito poslovnostjo. Zato se ta kriminal največkrat ne le »splaca«, ampak je hkrati tudi »delo«, ki kljub nevarnostim prinaša udeležencem dosti materialnih in drugih prednosti. To pa še posebej deluje na nemoč človeštva pri upiranju organiziranemu kriminalu in vseh, na pravu delujočih inštitucij.

Regulacija zatiranja organizirane kriminalitete ima v Sloveniji še veliko vrzeli, hkrati ko ni izdelane tako kriminalne kot varnostne politike. Naša »tranzicija« s svojimi negativnimi tokovi in pojavi v marsičem ustreza tudi mednarodnemu organiziranemu kriminalu. Zato je deklaracija svetovne ministrske konference (Neapelj 1994) močna spodbuda za učinkovitejšo ureditev boja zoper organizirani kriminal tudi v Sloveniji.

Ključne besede: organizirani kriminal, transnacionalni kriminal, zatiranje, družbeno nadzorstvo, varnostna politika, Slovenija

UDK: 316.738:343.974

Narava kriminala je zaradi globalnih ekonomskih, tehnoloških pa tudi političnih sprememb v zadnjem desetletju marsikje precej spremenila ne le svojo podobo, marveč tudi obseg in trende, ki se kažejo v organiziranosti in združevanju, mednarodnosti, nasilništvu in predvsem v pridobitništvu. Terorizem, korupcija in nasilništvo postajajo v organiziranem kriminalu ob novem povezovanju za drugačne dejavnosti — že običajen pojav. Posebno postkomunistične družbe so čedalje bolj pod udarom, tako da se ostali svet, ki marsikje že doslej ni bil imun na organizirani kriminal, z zaskrbljenostjo ozira na nevarnost, ki vdira od drugod, vendar z drugačnimi potrebami in novimi zahtevami. Toda tisto, kar je uradno znanega o organiziranemu kriminalu in vse, kar v zvezi z njim prihaja pred katerekoli mehanizme družbenega nadzorstva, še zdaleč ni resničnost. Je le medel odsev dejanskosti, ki zbuja sum, da je bistveno tisto, kar je prikrito in v ozadju.

Organizirani, zlasti transnacionalni kriminal je moderni kriminal, kriminal v procesu, razvijajoči se kriminal, kriminal novih oblik, le motiviranost zanj ostaja ista. Organizirani kriminal je lahko v marsičem tudi gospodarski kriminal, kriminal belega ovratnika, podjetniškoposlovni kriminal, mednarodni oziroma transnacionalni itd. **Gospodarski kriminal** predvsem zato, ker ogroža katerekoli gospodarjenje

ne glede na njegovo področje in škoduje skupnosti. **Kriminal belega ovratnika** zato, ker so storilci čislani, spoštovani in ugledni ljudi, ki zlorablajo svoje poklice, zaposlitev in položaje skupaj s strokovnim znanjem za udeležnost v neki kriminalni organizaciji. **Poslovnopodjetniški kriminal** zato, ker izrablja poslovne priložnosti za kriminalne dejavnosti. Da pa to sploh je in da je s temi možnostmi kakorkoli mogoče dosegati dobiček, pa je potrebna neka stopnja organiziranosti, hierarhizacije oziroma strukture in medsebojne povezanosti, tja do internacionalizacije. In prav v tem je njegova nevarnost večja od drugih oblik kriminala, ki so se v človeški zgodovini dogajale predvsem individualno, konvencionalno in največkrat samo iz emocionaliziranih motivacij. Večina organizirane kriminalitete je pridobitniška, razumska in zato tudi visoko intelektualizirana dejavnost, podobna legitimni poslovnosti z istimi cilji, le s protipravnimi sredstvi in z nedovoljenimi načini (seveda, če ne gre za terorizem, nasilje in kriminal s politično spodbujenimi interesi).

Slovenija je s svojo odprtostjo in vključenostjo v mednarodne tokove, kljub varovanju svojih interesov, zelo ranljiva. Organizirani transnacionalni kriminal pa postavlja pred njo nove probleme, ki k sreči niso samo njeni, kajti organizirani kriminal je postal ne le mednarodni, marveč svetovni problem. Zato ne zadeva le slovensko družbeno nadzorstvo, čeprav je le-to v prvi vrsti na naši zemlji odgovorno za razreševanje položaja, toda ker organiziranemu kriminalu omogočamo predvsem tranzit in ne toliko domicil,

* Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, 61000 Ljubljana, Rozmanova 2.

se lahko sprašujemo, kako ga obvladovati, če ga ločujemo na domačega in tujega. Pri tem pa se je vedno težko dokopati do resnične podobe, kajti tisto, kar bi še morali izvedeti, bo verjetno največkrat ostajalo na tujem. In to toliko bolj, kolikor bodo v organiziranem kriminalu delovale tuje obveščevalne službe, tuje politike in kolikor bolj bomo »transparentni« tudi za mednarodni organizirani kriminal.

Sociopolitične spremembe skupaj z gospodarskimi in težavami najrazličnejših vrst, ki jih imamo, ob delovanju lobijev za igralništvo, bančništvo, borzništvo, zavarovalništvo, pa strankarstkopolična razklanost itd., gotovo omogočajo poleg ilegalnega delovanja tudi sivo ekonomijo, če ne kar »črnega trga«, v katerega vdira organizirani kriminal. Sicer pa čedalje bolj prevzema prenekatero vzporedno dejavnosti, kolikor se sploh ne uveljavlja v okviru zakonitega in dopustnega kot kriminal poslovnega tipa ali kriminaliteta belega ovratnika. In prav zaradi teh dveh vrst, ne glede na njuno organiziranost ali individualiziranost, smo izgubili številne milijarde družbenega kapitala, nenadzorovano prenesenega v zasebnost, ki se je, kot lahko rečemo, tudi kriminalno privatiziral.

Mehanizmi družbenega oziroma državnega nadzorstva imajo pri »družbenem upravljanju« s kriminalom najpomembnejšo vlogo. Njihova doraslost bi se kazala v sposobnosti odzivati se zlasti na organizirani kriminal, s čimer pa se gotovo ne morejo pohvaliti. Zakaj je tako, bi se splačalo načrtno raziskovati in ugotavljati vse silnice, predvsem strankarstkopolične in druge, ki so privedle do tega, da je pri nas, kot drugod v tranziciji, družbeno nadzorstvo v boju s kriminalom na splošno povsod odpovedalo. Ali to pomeni, da ima organizirani kriminal vpliv na družbeno nadzorstvo tudi pri nas?

1. Operacionalizacija, institucionalizacija, hierarhizacija, instrumentalizacija ...

Sodobni in organizirani transnacionalni kriminal je poseben izziv za družbeno nadzorovanje, ki ga glede na njegove posebnosti opravlja predvsem država s svojimi mehanizmi. Poleg že utečenih in tradicionalnih možnosti ustanavlja država na marsikaterih področjih tudi nove mehanizme in marsikdaj celo na pobudo različnih mednarodnih organizacij, ki se kakorkoli ukvarjajo s kriminalom. Kajti že obstoječi konvencionalni mehanizmi državnega nadzorovanja že nekaj časa niso več ključni organi v boju z organiziranim transnacionalnim kriminalom,

če pa so, se s svojimi organizacijskimi strukturami povsod prilagajajo njegovi pojavnosti, se usposabljujejo ali pa ustanavljajo v svoji stroki posebne enote, kot npr. za boj proti terorizmu, proti različnim oblikam nasilnosti ali pa za odkrivanje in preiskovanje ter obravnavanje novih oblik organizirane kriminalitete, ki čedalje bolj deluje kot podjetništvo. Kot podjetništvo v pomenu pridobivanja dobička, ki izhaja iz kakršnekoli kriminalne dejavnosti, ki ljudem lahko zadovoljuje neke potrebe. To gotovo kaže, kako se organizirani transnacionalni kriminal »perfekcionira«. Izpopolnjuje se s tem, da spremlja zahteve na »kriminalnem tržišču«¹, deluje tam, kjer lahko pričakuje prav določene prednosti, se združuje v kriminalne skupine, v katerih se storilci nato razvrščajo po dejavnostih, ki prav tako narekujejo hierarhično ureditev in vse ostalo, zaradi česar se kriminal pojavlja kot delo, od katerega je mogoče dobro živeti.

Kriminal kot delo, iz katerega izhaja, kljub tveganju ne le prihodek, ampak predvsem neobdavčeni dobiček. Je prednost, ki je nima nobena gospodarska dejavnost. Možnost ustvarjanja neobdavčenega dobička je ključna motivacija sodobnega organiziranega transnacionalnega kriminala in razlog za njegovo ekonomizacijo v tolikšnem smislu, da vendarle lahko nasprotuje izhodišču, po katerem se »kriminal ne splača«. Da se kriminal danes res »splača«, dokazujejo: njegovo organiziranje in predvsem internacionalizacija, njegova logistika, menedžmentske metode, vlaganje opranega denarja v legitimne dejavnosti, povezovanje s politiko in vdor v politiko (Andreotti), ustanavljanje in vzdrževanje ali podpiranje lobijev in finančna moč, kakršne kriminalni svet doslej še ni poznal.

V kriminologiji so že zdavnaj spoznali, da bi morale predvsem nekonvencionalni, beloovratniški, mednarodni in vsakršen skupinsko povezani, hierarhizirani in strukturni kriminal poleg drugih proučevati tudi organizacijskime znanosti. To pa je težavno zaradi njegove hermetične zaprtosti, subkulture molka, nedosegljivosti podatkov, neobvladljivosti dejanskega stanja v posameznih delih sveta in zaradi prikritosti delovanja. Prikritost je ključna lastnost delovanja organizirane kriminalitete. V stike z (kakršnokoli) javnostjo prihaja organizirani kriminal predvsem na ravni njegovih najnižjih »ešalonov«, kajti vse drugo mora ostati

¹ Glej npr. »Poljska zveza«, kjer se križajo mafijski kanali, Delo, 3.10. 1994, s. 6

diskretno, skrivnostno, prikrito ne le »očem oblasti«, ampak tudi drugim konkurenčnim skupinam včasih istega kriminalnega podzemlja. Mafijske vojne, uničevanje in iztrebljanje med skupinami, morebitno sodelovanje z oblastjo zaradi usmerjanja njene pozornosti k drugim kriminalnim skupinam zaradi maščevanja, združevanje in delovanje po etničnih izhodiščih ali etnično grupiranje, širjenje in povezovanje s sorodnimi skupinami, dopolnjevanje delovanja na drugih področjih itd. ne kažejo le na vitalnost organizirane kriminalitete, ampak hkrati opozarjajo na resnost njenega obstoja in na nevarnost, ki iz nje izhaja.

Sestanki različnih nacionalnih »mafijskih skupin«, prenašanje delovanja iz ene države v drugo ali celo z ene celine na drugo, iz nekoč vzhodnega bloka na zahod, iskanje novih »gospodarskih prostorov«, harmonizacija delovanja posameznih skupin, kadar se pokaže za koristno, ustvarjanje najrazličnejših povezav², čeprav samo zaradi obveščanja o nevarnosti, in sploh kakršnekoli integracije ali dogovori o porazdelitvi interesnih območij ali področij so **resna opozorila pred rastočo internacionalizacijo pa tudi pred močjo**, ki jo ima sodobni organizirani kriminal.

Kohezivnost organizirane transnacionalne kriminalitete se danes ne vzdržuje več toliko z grožnjo in zastraševanjem, temveč bolj z nagrajevanjem in ugodnostmi vpletenih v kriminalne organizacije, ki lahko računajo na zaščito in pomoč, tja do morebitnega maščevanja in ukrepanja zoper odpadnike in »skesanec«, ki »spregovore« pred državnimi organi. Hkrati lahko organizirani kriminal poskrbi za »mobilnost« svojih članov, varstvo pred prijetjem, tja do dobro plačane obrambe v primeru kazenskega postopka. Roka organiziranega kriminala ne sega le v oblast in politiko, ampak tudi v policijo, sodišča in zapore. Zato je organizirani transnacionalni kriminal verjetno **najbolj nevaren takrat, ko korumpira nadzorstvo**, ko obvladuje informacije o sebi, jih prilagaja ali celo usmerja.

Sodobni tehnološki napredek je za organizirani kriminal prav tako dosegljiv kot za katerokoli drugo legitimno dejavnost, le »Waffengleichheit«³ (enakost orožja) v medsebojnem spopadanju obeh strani (države in organiziranega kriminala) je zanj ugodnejša, ker ga ne omejujejo pomisleki na demokracijo in zakonitost.

2. Pozornost organiziranemu (transnacionalnemu) kriminalu

Če bi namenjali pozornost organiziranemu transnacionalnemu kriminalu le na podlagi državnih kriminalnih statistik, podobno kot so le-te nekakšno merilo za nevarnost pri drugih vrstah kriminala, potem še zdaleč ne bi bilo tolikšnega preplaha, kot je očiten danes povsod po svetu. Če je bil do nedavnega »mafijsko organizirani kriminal« predvsem značilnost nekaterih držav (ZDA, Italije itd.), danes ni več tako. Trenutno povsod »bijejo plat zvona« in svarijo pred njim, vabijo na sodelovanje v boju z njim, se združujejo, usposablajo in ustvarjajo, ne le nove metode, ampak tudi nove mehanizme, ki doslej niso bili potrebni. Skratka, organizirani transnacionalni kriminal je **prišel v središče zanimanja tega sveta**, kar je poudaril tudi generalni sekretar Interpola Raymond Kendall, ki je na 176. zasedanju skupščine te organizacije dejal: »Resnična nevarnost za zemljane je organizirani kriminal, ki se prepleta s preprodajanjem mamil. Veliki dobički lahko pokvarijo tudi inštitucije na najvišji ravni. To pa pomeni, da je demokracija v resnici ogrožena.«⁴

Organizirani kriminal je pomenil v zadnjih letih, vsaj zdelo se je tako, nevarnost v nekaterih državah, kjer je nastal v prav določenih socialnih, gospodarskih in zgodovinskih okoliščinah (Sicilija, ZDA itd.). Za Italijo in ZDA je treba poudariti še posebno povezanost zaradi migracijskih gibanj in prenašanja ne le kulturnih (ali subkulturnih) obrazcev s selitvami v ZDA, ampak tudi kriminalne težnje, ki so se v ZDA nato »razcvetele« s »prohibicijo«. Verjetno je mogoče iskati vzorce tudi v diaspori mafijskega delovanja iz starih krajev v novih družbenoekonomskih razmerah, ki so ga obudile, ne le kot obrambo, ampak kot pridobitništvo, ki je imelo etnično oporo in s tem morda tudi **učinkovito varstvo pred nadzorstvom**.

»Mafijski« tip kriminala je zato postal zgled ne le za nasilje, iztrebljanje in uničevanje, ampak tudi za **ekonomizacijo kriminalne dejavnosti** v kapitalističnem svetu, kjer sta denar in dobiček ključno gibalno uveljavljanja bodisi na tržišču bodisi v družbi sploh. Zato je organizirani kriminal začel tekmovati z državo kot družbeno organizacijo za varstvo javnega reda in miru, za vzdrževanje varnosti in domnevne pravičnosti, pa tudi s pridobitništvom oziroma z legalno ekonomiko v kapitalističnem sistemu. In v tem gre prav tako iskati razloge za tolikšen odpor zoper organizirani kriminal, zlasti internacionalni ali transnacionalni, ker ogroža določeno

² Jokić, B.: Se je sicilijanska mafija preselila v Črno goro, Delo, 22.2.1995, s. 24

³ Kordus, s. 591

⁴ Bakočević, Z.: Kongres kriminalistov v Pekingu, Delo 4.10.1995, s. 24

skupnost tudi od zunaj in ne le od znotraj, kar navadno pričakujejo od domačih kriminalnih skupin, ki jih je morda lažje vsaj nadzorovati, če že ne obvladovati.

Pozornost, ki jo namenjajo nevarnosti pred organiziranim transnacionalnim kriminalom, je gotovo očitna iz množice najrazličnejših **posvetovanj** pa tudi **praktičnih rešitev, sporazumov, dogovorov oziroma konvencij in napatil, sklepov in ukrepov**, tja do mednarodnega organiziranja v okviru različnih oblik mednarodnega združevanja (OZN, EU, Interpol, Europol, IACP, EEC itd.) ali strokovnih posvetovanj različnih disciplin, od sociologije, kriminologije in drugih, ki se kakorkoli ukvarjajo s proučevanjem »kriminalnega združevanja«⁵.

Iz gradiva o organiziranem transnacionalnem kriminalu so na voljo analize in ocene, tako iz posameznih delov sveta kot o prav določenem kriminalnem delovanju, opozorila na težave odkrivanja in obravnavanja ter nasveti za ukrepanje, pogledi na obvladovanje ali samo na spremljanje, predvsem pa so izražene potrebe po skupnem delovanju vseh v poštevh prihajajočih dejavnikov, ki jih ni malo. Celo Mednarodna agencija za jedrsko energijo (IAEA) se je na svojem 36. rednem zasedanju generalne skupščine (19. — 23. 9. 1994 na Dunaju) lotila problematike mednarodnega kriminalnega delovanja in proti jedrski mafiji sprejela ukrepa: da je treba ustanoviti banko podatkov o tihotapljenju jedrskih snovi in o tihotapcih, ter ugotoviti natančen izvor pretihotapljenih jedrskih snovi⁶.

Prizadevanja za učinkovitejše in ustrežnejše ravnanje z organiziranim kriminalom teko v različne smeri. **Ključno vlogo** pri tem imajo državni organi in seveda v **prvi vrsti policija**. Toda, tudi javnost se pri tem ne zanemarija in jo vabijo k sodelovanju z različnimi možnostmi sporočanja podatkov, tja do oblikovanja in spoštovanja poklicnih kodeksov. V središču pa je želja **zbuditi svetovni interes za upiranje organizirani kriminaliteti**. Ta interes je različno odvisen od posameznih vplivov, med katerimi tisti, ki prihajajo od njega samega, niso zanemarljivi. Saj organizirani transnacionalni kriminal v posameznih delih sveta celo oblikuje politiko in oblast, deluje na gospodarstvo, obvladuje posamezne panoge, vključno z denarništvom, se infiltrira v prav določene organizacije, ustvarja nestabilnost in nezadovoljstvo, nezaupanje v državo in njeno politiko, deluje na pravosodje itd.

⁵ Gehm/Link, s. 491

⁶ Arnejčič, B.: Ruska mafija, Revija obramba 27 (1995) 1, s. 10

Skratka, netradicionalno organizirani (transnacionalni) kriminal je postal v zadnjem času »tema dneva« ne le rumenega žurnalizma, ampak upravljanja in vodenja predvsem pa varovanja človeštva sploh.

3. Viktimizacija

Četudi se je kriminologija v zadnjem desetletju začela ukvarjati z organiziranim kriminalom dosti bolj kot se je prej s skupinsko kriminaliteto, v viktimologiji ni toliko teoretiziranja o skupinskih žrtvah in o strukturalni viktimiteti, kakršno ustvarjajo predvsem kriminal mafijskega tipa, poslovna kriminaliteta in kriminal belega ovratnika in še posebej organizirani internacionalni kriminal. Nekoč svetovno znani, sedaj že pokojni kriminolog, Lopez Rey, je v svojem »Criminological Manifesto« pred desetletji izrazil zaskrbljenost nad zanemarjanjem takrat predvsem tistih vprašanj, ki sta jih obe stroki v glavnem puščali vnemar, ker sta raje teoretizirali konvencionalno »kazensko dvojico«, čeprav vsaka iz svojih izhodišč. Od takrat pa sta se tako kriminaliteta kot viktimiteta močno spremenili. **Obe nadlogi sta ne le čedalje bolj skupinski, ampak hkrati vedno bolj globalni**. Zlasti z organiziranim in posebej transnacionalnim kriminalom postajata oba pojava vedno bolj mednarodni in ne le nacionalni ali regionalni, kaj šele lokalni problem. Z organiziranim in transnacionalnim kriminalom pa se hkrati **povezujeta ne le neskončna korist na eni strani, ampak tudi neprecenljiva škoda na drugi**.

Samo približne ocene o škodi z organiziranim in transnacionalnim kriminalom v ZDA, Rusiji, Nemčiji itd. kažejo na milijarde ameriških dolarjev. Viktimizacija s tovrstno deviantnostjo je tolikšna, da se škoda z drugo kriminaliteto skriva v svoji neznatnosti, le občutljivost zanjo je različna in kolikor ne gre za nasilje, največkrat sploh ni občutna. S svojo pojavnostjo ne povzroča vtisov zavrženosti, ker pretežno posreduje neke dobrine ali zadovoljuje prav določene potrebe; ne spodbuja motivacij po preganjanju, in ker po eni strani zadovoljuje množice porabnikov nečesa (droge, pornografija, prostitucija itd.) ali po drugi posreduje kakšnim elitam (političnim, nacionalnim, gospodarskim in drugim) prav za določene trenutke iskano blago (orožje, jedrske snovi, belo blago itd.), **postaja zaželena dejavnost**. To pa predvsem zato, ker se loteva, **proizvaja** (mami-la, pornografija itd.) ali pa vsaj **porazdeljuje in prodaja** »blago«, katerega promet in trgovina sta pretežno prepovedana.

Prepovedanost po eni plati in zadovoljitev potreb po drugi pa ustvarjata konfliktnost, ki postaja čedalje večja, ker se tudi razmere na (svetovnem) tržišču zaostrejejo. In **bolj ko mednarodna skupnost** z najrazličnejšimi organizmi (Združeni narodi, Evropski svet, Interpol, Europol in razna posvetovanja o organiziranem transnacionalnem kriminalu, o korupciji, o drogah, o trgovini z belim blagom, o kriminalu, povezanim z umetnostjo itd.) **zaostreje odzivanje** na pojave in procese mednarodne kriminalitete, **bolj potiska problem v ilegalo**. Vzbuja zavračanje kriminalnega delovanja kot nevarno in nedopustno in s tem sili kriminal v čedalje bolj ne le domiselne, ampak tudi težko dosegljive oblike z ustvarjanjem novih škod oziroma viktimizacije.

Ker je **viktimizacija** z organiziranim transnacionalnim kriminalom predvsem **terciarna**, torej občutena predvsem na politični, državni in globalni gospodarski ravni in seveda še na družbeno moralni, ne pa toliko ali pa sploh ne na individualni, je ta zvrst krimnala pretežno bodisi meddržavno bodisi nacionalno vprašanje. Je bolj **problem reda in varnosti, zakonitosti in spoštovanja prava in konformnosti na splošno**, kot pa potreba po varnosti posameznika (razen v izjemnih primerih terorizma, pobiranja varščine ali dela dobička posamezniku, varnosti prostitutk in zdravja uživalcev mamil itd.).

Podobno kot pri kriminalu belega ovratnika, strukturalni kriminaliteti in še kje, kjer gre za terciarno viktimizacijo (vključno s korumpiranjem družbe), pa posameznik ne čuti neposredne ogroženosti. In to tem manj, kolikor bolj kriminal zadovoljuje številne potrebe, ki postajajo čedalje bolj masovne. Zato v svetovnem merilu prihajamo v položaj, ko nastajata med državo in državljani prav na tem področju čedalje večja razklanost in različnost v pogledih na to, kaj je prav in kaj ni in kaj je sploh koristno in potrebno — toda za koga?

Poleg tega je **velik del »škode«**, povzročene z organiziranim kriminalom, povsem **nematerialne narave** (belo blago, droge, promet z orožjem itd.) in zanjo ni meril, razen če pri tem ne upoštevamo dvojnost morale, ki ogroža sodobni svet, začeniši s politiko. Toda organizirani mednarodni kriminal je prav tako v marsičem neka »politika«, kar nam dokazujejo prenekateri procesi pred sodiščem, ki se spet razblinjajo v politiko. Dosti bolj oprijemljivi pa so pranje denarja, sumljive bančne transakcije, ponarejanje denarja in vrednostnih papirjev in druge dejavnosti, ki ogrožajo gospodarstvo neke države. Kjer pa gre za težave politične, pravne in moralne narave, pa je viktimizacija neizmerljiva in za javnost na splošno niti ni moteča. Viktimizacija z organiziranim trans-

nacionalnim kriminalom bo zato še naprej ostajala področje raziskovalnega in teoretičnega prizadevanja viktimologije.

4. Nemoč človeštva in inštitucij, ki delujejo na podlagi prava

Ključno vodilo za kakršenkoli organizirani kriminal, za transnacionalni pa še toliko bolj, je pridobivanje dobička. Dobiček pa tako v podzemlju, kot opran v javnem življenju in naložen v legitimne dejavnosti, omogoča uresničevanje moči kriminalnih organizacij. Akumulacija kapitala mu v legalnih dejavnostih olajšuje delovanje v podzemlju. Ker lahko poteka oboje hkrati na obeh straneh, ko je ena dejavnosti omejevana, kolikor gre za javno transparentnost v družbi, bodisi pri drugi prikriti in sploh tajni dejavnosti pod površjem, je **tovrstno dopolnjevanje prednost** za organizirani kriminal, ker za doseganje nedovoljenih ciljev lahko uporablja nedopustne metode in sredstva. To pa so: nasilje, grožnje, napadi na življenje in premoženje, tja do korupcije. Korupcija oziroma korumpiranje ljudi predvsem iz javnih služb, poslovnega življenja in sploh v družbeni skupnosti je danes osrednji problem gospodarjenja in javnega delovanja, skupaj s politiko, pa tudi nevarnost, ki ogroža katerokoli področje v katerikoli državi. Zato danes ni tako malo mednarodnih posvetovanj in drugih načinov prizadevanj za omejevanje korupcije (glej: 7. mednarodna konferenca o boju proti korupciji, oktober 1995 v Pekingu)⁷. Vendar se je bati, da razmišljanja podobno kot ukrepanje zoper korupcijo in zoper organizirani transnacionalni kriminal, potekajo preveč vsako k sebi, namesto skupaj. Čeprav korumpiranje javnih delavcev, politikov, gospodarstvenikov in vseh ostalih vendarle ni samo problem, ki bi izhajal iz organiziranega kriminala. Toda, kot kriminalno delovanje **ima vendarle največ denarja** in najmilejša oblika prisiljevanja ljudi za podrejanje njegovim namenom je gotovo — korupcija.

Vsa aroganca organiziranega kriminala izhaja iz nemoči njegovih žrtev. Ker gre pri tem predvsem za terciarno viktimizacijo, se **posamezniki**, ki jim zadovoljuje kakršnekoli potrebe, največkrat **sploh ne počutijo kot »žrtve«** (oškodovanci), zato je glavni »trpeči« nekdo drug in to dosti bolj imaginaren, toda vendarle določljiv. To pa je človeštvo nasploh s svojimi organizacijami, ki skrbje za red in mir, zakonitost in sožitje, pa za varnost in nemotenost delovanja

⁷ Bakočević, Z.: Kako ustaviti korupcijo, Delo, 11. 10. 1995, s. 24

ter predvsem za zadovoljevanje splošnih in individualnih potreb, ki so zagotovljene tudi s pravom, vključno s svobodo, zakonitostjo, tja do pravice do življenja.

Organizirani transnacionalni **kriminal** pa skupaj s **koruptnostjo kot rja načenja** vsako **družbeno skupnost**, vzdržuje prav določeno sivo, če ne docela podtalno ekonomijo (black market), ustvarja strah in zahteva molk, pobira varščino in si jemlje del dobička kot davek, poleg tistega, kar morajo ljudje dati državi, po svoje uravnava denarne tokove in se loteva najrazličnejših finančnih transakcij, vključno s ponarejanjem hipotek, infiltriranjem v oblast in politiko ter korumpiranjem sodstva in v prvi vrsti policije. Investira v nepremičnine, drage kovine in umetnine in na sploh s svojimi ekonomskimi motivacijami izkazuje **neuničljivo gospodarsko vitalnost**. Ta je predvsem očitna v dojemanju sodobnega konzumerizma, ki mu organizirani in organizirani gospodarski kriminal s transnacionalno kriminaliteto sledita z dosti manjšimi zamudami kot legitimni poslovni svet. To se zlasti vidi v nekdanjih deželah realnega socializma, kjer je skoraj v hipu nastal organizirani kriminal, medtem ko je drugje v preteklosti potreboval znatno več časa, da se je »postavil na noge« v takšnih razsežnostih, da se ga je ustrašila tudi država. V Rusiji pa danes, samo po nekaj letih, ogroža državo kot organizacijo, ker tekmuje z njo na vseh tistih področjih, na katerih mu država pri zadovoljevanju potreb svojih državljanov ni kos. S tem pa dobiva organizirani kriminal **močan socialnopsihološki poudarek**, ki ga nikjer ne zamenjajo, kajti njegove ciljne skupine in posamezniki se čedalje bolj odvrtaajo od legitimnih (če sploh) možnosti pridobivanja nekaterih (čeprav še tako majhnih) koristi.

Zato organizirani (transnacionalni) kriminal s svojimi oblikami (hierarhična struktura, notranje in zunanje sankcije, korupcija, pranje denarja, trajnost organizacije, specializiranost in usposobljenost itd.) ob splošni neprijavljivosti in povsem neustreznih neprijemljivosti (detectability) pomeni največjo mirnodopsko nevarnost državi. Le ta se mora z njim boriti »na frontah«, kjer največkrat sploh ni prijavljanja in oprijemljivih informacij, vsaj v začetku ne. Na to opozarjajo vsa mednarodna posvetovanja. In iz vseh mednarodnih posvetovanj veje skrb, ki se rojeva v neuspešnem boju s kriminalom. Posamični dosežki ne morejo zadovoljiti države ob spoznavanju »profesionalizirane ekonomizacije kriminalitete«⁸, ki vodi senčno gospodarstvo, črna tržišča itd. in se vedno bolj spušča v ustvarjanje prav določenega

vzdušja, tako v politiki kot v poslovnem življenju v marsikaterem delu sveta.

Zato je **boj zoper organizirani kriminal še vedno na svojem začetku**, kljub razmeroma dolgotrajnim poskusom njegovega omejevanja kriminalne dejavnosti. Še več, kriminal se čedalje bolj internacionalizira in hkrati integrira v legalne dejavnosti. Je dosti bolj iznajdljiv in dinamičen kot katerokoli nacionalno gospodarjenje in poslovnost. Država in njeni mehanizmi so vedno v določenem zaostanku za njim. Zlasti pa mu ne sledijo s svojimi regulacijami ter operacionalizacijo in instrumentalizacijo hotenj po zatiranju, ne nezadnje tudi ob pomislekih na zakonitost, enakost pred zakonom in v skrbi za svobodo. Zatorej nevarnost, ki izhaja iz njega še vedno ni tolikšna, da bi odpravljala tovrstne pomisleke. Nadzorstveni mehanizmi pa so zaradi tega bolj omejevalni kot bi jim morda dopuščal (mednarodni) položaj upiranja organiziranemu kriminalu.

5. Regulacija zatiranja

Danes si večina držav in mednarodnih organizacij prizadeva za omejevanje in zatiranje organiziranega kriminala tako kazensko kot nekazensko, z represijo in preprečevanjem, z javnim izobraževanjem, svetovanjem, opozarjanjem in še čim. Toda že od nekdaj je bila v **človeški zgodovini najbolj čislana represija**, predvsem iz dveh razlogov: ker jo je najlažje določiti in ker je najcenejša. Prva možnost izhaja iz moči in oblasti, druga pa iz pričakovanj, da ni treba več delati, ker je dovolj da pravo nekaj prepove ali zapove. Čedalje bolj se kaže, da tudi vsaka represija nekaj stane in to čedalje več, bolj ko je njena »učinkovitost« merljiva in bolj ko naj bi bila represija načrtovana ter večja ko so od nje pričakovanja. Ker pa gre pri obeh za delovanje nadzorstvenih mehanizmov, ki jih je čedalje več, le-ti že zaradi tega, ker sploh so, ne glede na njihovo delovanje — vsako družbo dosti stanejo. Kajti v nadzorovanju, ki ga opravlja država, ni nič zastoj. **In več ko je mehanizmov**, zlasti državnega nadzorstva, **več je treba vanje vlagati**, čeprav največkrat sploh ni znano, kakšna bo korist od njih (npr. urad za preprečevanje pranja denarja, urad za nadzor nad prirejanjem iger na srečo, računsko sodišče itd.) in kakšen vložek je potreben za določeno raven uspešnosti.

Če prihaja pri zatiranju kriminala do kakih odzivov se najprej odražajo v regulacijah (državnih, mednarodnih itd.). Z njimi se določa škodljivost nekega ravnanja, nemoralnost, protipravnost, nevarnost, nenormalnost tja do krivde in odgovornosti in kazni po eni strani, po drugi pa so potrebni (poleg

⁸ Carter, s. 69

morebitnih mehanizmov) še postopki, posamezni ukrepi z različnimi možnostmi delovanja predvsem mehanizmov represije. In kolikor ne gre za docela splošne regulacije s področja kaznovanosti in represije, prihaja še do »**lex specialis**«, oz. posebnih predpisov za nekatera vprašanja, ki s svojimi odstopanji morda še **zastrujejo poglede na posamezne pojave** (npr., ali naj bi FBI v ZDA dali večje pristojnosti; ali naj ima v Sloveniji urad za preprečevanje pranja denarja več možnosti za nadzor raznih finančnih transakcij; ali naj bo v Italiji že samo mafijsko združevanje kaznivo itd.). S tem pa se postavlja okviri delovanja, znotraj katerih na to družbeno (državno) nadzorstvo ukrepa glede na posamezne faze ravnanja z informacijami in ljudmi, in zaradi katerih v zgodovini že nekaj časa delimo obravnavanje deviantnosti na odkrivanje, pregon, sojenje in izvrševanje kazenskih sankcij. Torej na **različne vloge z različnimi kontrolizmi**.

Čeprav veljajo regulacije za vse, pa verjetno najbolj zadevajo organe odkrivanja, kot tiste, ki imajo v svojih rokah začetno fazo obravnavanja in katerih delovanje, kljub morebitni strogosti, ne sme preokarčevati dopustnosti, kljub dvomljivosti kakšnega ukrepa (npr. po našem ZKP iz člena 150: navidezni odkup predmetov in navidezno podkupovanje, ko je meja med še etičnim ravnanjem in provokacijo zelo nejasna in odvisna od ocenjevalca, predvsem pa od obtožbe ali obrambe). Nove regulacije ne le v materialnem ali formalnem kazenskem pravu, ampak tudi v nepravniških strokah s tega področja ter v sami organizaciji odkrivanja (npr. undercover agent) ustvarjajo nove dileme, s katerimi se tehta, kaj še dovoljevati in kaj ne več, kje se neha dovoljeno in kje začno kršitve, zaradi katerih se poraja sum v pravilnost državnega odzivanja na pojave, pred katerimi mora braniti družbo, ki jo po eni strani ogroža organizirani kriminal, po drugi strani pa lahko tudi država sama.

Uspešnost evropskega ali kakršnegakoli mednarodnega sodelovanja pa **omejujejo še: disharmonija pravnih ureditev**, različna pravna občutljivost, različni pogledi na nevarnost organiziranega kriminala, slabosti nadzorstva posameznih držav, povezana s političnim in gospodarskim in socialnim razvojem prav določenih družb itd. Splošno naraščanje političnih, ekonomskih, socialnih in drugih pravic ne dovoljuje preveč radikalnega poseganja v korist državnega nadzorstva v boju s kriminalnim podzemljem in na splošno noben zakonodajalec ne odstopa rad od humanitarnega prava, četudi gre za varovanje pred resnim ogrožanjem. Toda na strožje poglede vendarle naletimo pri nekaterih oblikah nadzorovanja (npr.

preprečevanje pranja denarja, obvladovanje migracij⁹, strožji zapori za mafijske poglavarje, posebne metode in sredstva za pridobivanje podatkov, prikrievanje ukradenih stvari, simulirano pridobivanje ukradenega orožja, goljufiv prenos vrednot, posebni primeri zaplembe¹⁰, omejevanje finančnih transakcij). Značilno za nekatere ukrepe je, da veljajo za vse, torej tudi za poštene. in **država** zaradi splošne sumničavosti, ki izhaja iz nevarnosti organiziranega kriminala, **ne ločuje deviantov od vseh drugih**. Sumljivi so vsi, ne glede na to, kakšni so. Gre torej že za »masovno« in ne več posamično zbiranje indicij in to po izhodišču: če obstaja en sam indic je mogoče pričakovati še druge, le do njih je treba priti, jih logično povezati in ukrepati.

Za mednarodno upiranje organiziranemu kriminalu so močna ovira tudi: **tolerantnost v deželah v razvoju**, različne pravne pomanjkljivosti, nesprejemanje ali odlaganje ustreznih konvencij, neorganiziranost varovanja »kronskih prič«, neizmenjava podatkov, neobstajanje evidenc oz. registrov, različnost kaznovanja in ne nazadnje tudi neizdelanost metod in sredstev odkrivanja in dokazovanja v posameznih delih sveta in neuporabnost izkušenj ene države v drugi. Kljub različnim normam in standardom obravnavanja ni zavirljivih uspehov in tudi prevencija pri organiziranemu kriminalu na splošno odpoveduje, morda tudi zato, ker je predvsem »represirana«.

6. Kriminalna politika kot varnostna politika

Ni veliko držav, ki bi imele izdelano tako varnostno kot tudi kriminalno politiko. Kolikor gre za varnostno politiko, je mišljena v zvezi s kriminalno politiko predvsem notranja varnost države, ki jo organizirani (transnacionalni) kriminal najbolj ogroža. Tako je na primer Jelcin februarja 1993 izjavil, da je »organizirani kriminal postal neposredna grožnja ruskih strateških interesov in državne varnosti«¹¹, in tudi avgusta 1995 je ob imenovanju novega ministra za notranje zadeve, Kulikova, ponovno dejal, da je »organizirani kriminal realna grožnja ruski nacionalni varnosti«.¹² Tako dramatičnih ugotovitev ni bilo slišati nikjer drugje, četudi ima organizirani

⁹ Bohte, G.: Vsi ne morejo v »Schengenland«, Delo, 11.10.1995, s. 6

¹⁰ Mayor Italian criminal provisions ... s. 3—9; Gropp, s. 818—898 itd.

¹¹ The Economist: Več zločinov kot kazni, Delo, 23.7.1994, s. 32

¹² Košir, D.: Novi minister pred najtežjo nalogo, Delo, 28.8.1995, s. 20

kriminal veliko daljšo tradicijo, vendar ugotavljajo, da se celo La Cosa Nostra lahko skriva pred rusko mafijo, češ da ji ne sega niti do kolen.

Kriminalna politika se že po svojih izhodiščih in temeljnih pogledih vsake družbe pa tudi mednarodne skupnosti kaže v zakonodajnih rešitvah upiranja organiziranemu kriminalu in v kakršnihkoli regulacijah v ta namen. Toda to je le začetek od vsega tistega, kar bi moralo nastati v celoviti urejenosti upiranja, ki poleg kaznovanosti zahteva še veliko, ne le ukrepov, ampak tudi organiziranih pogledov, zbranih v neko celoto, tako da predstavlja politiko — torej kriminalno politiko bodisi v celoti bodisi na posameznih področjih. In organizirani kriminal gotovo zasluži več pozornosti kot vse drugo, če ne za danes pa vsaj za jutri in da bi bili nanj pripravljeni.

Kriminalna politika pa je že po svoji vsebini, obsegu in naravi svoje zamisli — **notranjevarnostna politika**, ki ne obsega le sedanjosti, ampak domneva tudi bližnjo in napovedljivo prihodnost. In kolikor je »nezaupanje mati varnosti«, potem bi vedno veljalo razmišljati o nevarnostih, ki nas obdajajo. Čeprav se torej veliko držav že boji kriminala zaradi ogrožanja nacionalne varnosti (ZDA, Rusija, Nemčija itd.), bi moralo majhne toliko bolj skrbeti za obstoj in razvoj. Pri nas npr. Agencija za plačilni promet, nadzorovanje in informiranje ugotavlja, da je bilo v bližnji preteklosti storjene že »59 milijard SIT škode v družbenem kapitalu«¹³, pri čemer ni popolnoma znano, kako se je to zgodilo, organizirano ali neorganizirano, skupinsko ali posamično, v nacionalnem ali mednarodnem obsegu itd. Kljub nekaterim ovadbam in postopkom še nimamo ustreznih in končnih ugotovitev sodišč, kaj se v resnici dogaja in kakšen pomen ima za slovensko državo.

To zanesljivo kaže, da Slovenija nima koncepta ne kriminalnoprerečevalne, ne kriminalnokaznovalne dejavnosti, ne načrta kriminalne politike in ne notranjevarnostne politike. Že zastarela resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti (december 1993), ki pa je bolj vojaškoobrambna, je prispevala le h konceptu »obrambne doktrine« kot celovitejšega sistema sprejetih vojaških stališč do vojne oz. o tem, kako se vojskovati v posameznih okoliščinah¹⁴. »Vojskovanje« zoper kriminal, celo organizirani in transnacionalni pa je prepuščeno stihiji.

Kolikor je »doktrina« za vojaško ali obrambno vojskovanje predvidevanje nečesa, kar se sploh še ni zgodilo in se morda niti nikoli ne bo, pa je kriminal

nevarnost, ki je tu in zdajle, pa nas vendarle ne moti, kljub uradno ugotovljeni škodi in kljub grožnjam, ki nastajajo z odkritimi pojavi ali s sumi nanje, ker so še v ozadju oz. prikriti. **Kljub institucionalizaciji boja s kriminalom**, ki izhaja iz državnih nadzorstvenih mehanizmov, med katerimi so tudi docela novi (npr. varuh človekovih pravic, urad za preprečevanje pranja denarja, računsko sodišče, različne agencije, služba Vox predsednika vlade, pa razne komisije in odbori), **ni koncepta**. Hkrati pa je z različnimi reformami, reorganizacijami, kakršnimi-kolimi spremembami in ustvarjanjem novih nadzorstvenih mehanizmov marsikdaj storjenih več napak in ustvarjenih več zagat kot prednosti v reševanju tega kriminala. Naša mala država se želi obnašati in imeti vse, kar imajo velike, nimamo pa izdelane strategije, kako se varovati pred notranjim razjedanjem, kar bi moralo imeti prednost pred vsem drugim. Že samo zaradi tega je slovenska družba ne-normalna, ne samo zaradi revolucionarnih družbenih sprememb, ko iz prejšnje ureditve prehajamo v drugo, četudi prek »tranzicije«, v kateri vendarle ne sme reševanje najbolj pomembnih vprašanj — mednje sodi tudi varnost — potekati stihijsko in brez posledic za moteče in nevarne. Kolikor ni mogoča normalizacija v okviru »političnosti«, bi morali omejiti vsaj »ekonomski gangsterizem novih kapitalističnih grupacij«¹⁵ in reagirati nanj dosti bolj zavzeto kot se zdaj dogaja.

Res, da vse družbe v tranziciji ogroža nepričakovani kriminal in pri nas smo morda celo na boljšem kot drugje, toda oškodovanost s tolikšno količino izginulega družbenega bogastva ustvarja globalno nepravilnost, ki moralno razjeda slovensko družbo. Vendar ostaja ta na splošno neprizadeta, kljub upiranju nekaterih političnih strank v opoziciji, ker pa se šteje kot prestižno vprašanje. Če bi imeli neko globalno politiko boja s kriminalom in koncept notranje varnostne politike — se to ne bi dogajalo. Manjkajo nam torej ideje in koncepti varovanja, ki naj bi bili nadstrankarski. Ker pa gre pri organiziranem kriminalu za internacionalno delovanje in iz tega izhajajoče negativne trende, bi bilo treba razmišljati o različnih možnostih zatiranja, ne le pravne, ampak tudi organizacijske, tehnične in še kakšne druge narave. Kajti politika sodobnega zatiranja organizirane kriminalitete zahteva tudi modalitete medsebojnega sodelovanja, toliko bolj, kolikor bolj je njegov subjekt majhen, nezavarovan, odprt ter brez prijateljev.

¹³ Čeh, S.: Za koliko je oškodovano družbeno premoženje, Delo, 12.10.1995, s. 1

¹⁴ Vodusek, V.: Slovenska vojaška doktrina, Delo, 12.10.1995, s. 2

¹⁵ Kanduč, Z.: Možnosti razvoja teoretične kriminologije ... RKK 45 (1994), 4 s. 316

7. Neapeljska konferenca o organiziranem transnacionalnem kriminalu in slovenska tranzicija

Svetovna ministrska konferenca o organiziranem transnacionalnem kriminalu v Neaplju (21.—23. november 1994) je gotovo eno izmed najpomembnejših posvetovanj na najvišji ravni. V »Politični deklaraciji in globalnem akcijskem načrtu zoper organizirani transnacionalni kriminal« se loteva problematike zelo obširno, poglobljeno in daljnosežno ter s pogledom v prihodnost. To pa predvsem zaradi tega, ker načenja organizirani kriminal na splošno in razgrinja praktične ter teoretične poglede na omejevanje tega zla po svetu, hkrati pa se še posebej ukvarja s tovrstno problematiko v državah v razvoju in na »prehodu«. Po teh izhodiščih naj bi države na prehodu modernizirale in ustvarile svoj pravosodni sistem tako, da bi se bil sposoben spopadati z organiziranim transnacionalnim kriminalom. Ker pa tak kriminal najbolj ogroža njihovo družbeno in gospodarsko rast ter njihove ustanove, naj bi jim mednarodna skupnost pomagala pri tistih prizadevanjih, ki omogočajo napredovanje boja zoper organizirani kriminal, ob upoštevanju mednarodnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. S tem v zvezi dokument obljublja tudi finančno in drugo pomoč državam na prehodu, skupaj z različnimi oblikami sodelovanja pri izvajanju programov, ki zadevajo organizirani transnacionalni kriminal.

Deklaracija načenja še dosti drugih vprašanj kot so: nevarnost pred organiziranim kriminalom; nacionalna zakonodaja in napolnila za zakonske in druge ukrepe; mednarodno sodelovanje na preiskovalni, obtožbeni in sodni ravni; oblike mednarodnega sodelovanja na regionalni ravni; pomen mednarodnih instrumentov, vključno s konyencijami; preprečevanje in nadzor nad pranjem denarja itd. Skratka, iz deklaracije izhaja sodoben pogled na pojav, vključno z napoltili za dejavnost.

Naše domače razmere kažejo na začetke organiziranega kriminala v razmeroma blagih oblikah in predvsem na nekaterih področjih, seveda **kolikor gre za znane pojave**. Le nekatera novejša znamenja¹⁶ opozarjajo na nevarnost, ki že prihaja od drugod. Naša majhnost in hkrati ogroženost nujno zahtevata sodelovanje s tujimi nadzorstvenimi mehanizmi in vključevanje v mednarodne tokove boja z organiziranim kriminalom, tako na organizacijski, intelektualni, izobraževalni kot tudi na operativni ravni. Prepletенost organizirane kriminalitete s poslov-

nostjo, gospodarjenjem in politiko drugje po svetu dopušča domnevanje, da **naša tranzicija** in vsa deviantnost, ki se rojeva z lastninjenjem, privatizacijo, denacionalizacijo, delovanjem različnih skladov (vključno za gradnjo cest), neučinkovitost davčnih služb in nadzorovanja finančnih transakcij, zasebnništvo različnih vrst itd., tja do igralništva, **omogoča različno kriminalno povezovanje** tako domačega kot tujega ali mednarodnega izvora, ki pa ga ne vidimo. Na dan prihajajo le bolj obrobni in konvencionalni pojavi, primitivnejše in nasilniške oblike, ki so že po svojih načinih delovanja vidne in zato bolj dosegljive. Zato je težko reči, da smo bolj varni in manj ogroženi od organiziranega kriminala kot drugje v tranziciji, kjer sodijo, da jim ta kriminal spodkopava že kar nacionalno varnost. Ker smo obkroženimi s »kapitalističnim svetom« in še v bližini vojne, ni razlogov, da bi se vdajali optimizmu in verjeli, da smo na boljšem in da gre neapeljska deklaracija o organiziranem transnacionalnem kriminalu lahko mimo nas.

Naša država se sicer dokaj vestno zgleduje po drugih v svetu, že z ustanavljanjem novih nadzorstvenih mehanizmov, služb in agencij, ki pa si še le nabirajo izkušnje, medtem ko praktičnih učinkov še ni. Zato je **naše nadzorstvo** s svojo pestrostjo in s številčnostjo zaposlenih **zelo drago**, še posebno če ga ocenjujemo **po stroških na enoto obravnavanih ali do obsodbe pripeljanih zadev**. Najbolj problematično je sodstvo, ki mu je reforma doslej ustvarila več škode kot koristi. Po trditvi sodnega sveta je na sodiščih nad 300.000 nerešenih zadev. Celo odvetniki se pritožujejo, da zaradi počastnosti sodstva izgubljajo zaslužek. Brez dobrega sodstva pa ni pravne države.

Med vsemi nadzorstvenimi mehanizmi se pri nas **še najbolj pripravlja, organizira in sploh usposablja — kriminalistična policija**. Pri tem seveda nismo edini, saj je policija povsod tisti organizem, ki vedno najprej odraža načrtovanost družbenega reagiranja na nevarnosti od koderkoli, zlasti pa na področju notranjevarnostne politike. Danes od policije povsod zahtevajo, da okrepi svojo nadzorstveno in preiskovalno dejavnost, da deluje proaktivno in ne le na zahteve po njenih storitvah, da se usposablja ne nazadnje tudi za preiskovanje finančnih transakcij, gospodarskih deviacij, iger na srečo in sploh za takšne **preiskovalne dejavnosti, ki bi pri (organizirani) kriminaliteti odkrivale predvsem dobiček**. Tega pa je mogoče pridobivati z najrazličnejšim organiziranim kriminalom. Organizirani kriminal pa nakazuje, kaj in kako je treba delati v nad-

¹⁶ Ivanc, S.: Tipično italijanska godlja kriminala in tajnih služb, Delo, 16.10.1995, s. 1

¹⁷ Vukalić, M.: Sodstvo — izvorni greh države, Delo, 19.10.1995, s. 2.

zorstvenih mehanizmih in s čim se je treba ukvarjati, s kom povezovati in kakšno znanje je treba imeti. To pa zahteva tudi institucionalizacijo boja s kriminalom in vlaganje v ta boj, čestokrat tudi tedaj, ko ni docela jasno, kakšni bodo izidi. Toda do teh mora priti v doglednem času, sicer bo tudi naše nadzorstvo ostalo pri slovesu, kakršnega ima danes, ko z njim

večinoma niso zadovoljni. Nadzorstvo bo čedalje bolj odgovorno ne le za kršitve, pomanjkljivosti, nedoslednosti, neučinkovitost, nepravočasnost, zaostanke itd., ampak predvsem tudi za tisto, česar ne vidi, pa bi moralo.

Sestavek končan 16. 10. 1995

LITERATURA:

1. Borricand, J.: Crime organisé of coopération européenne. **Revue internationale de criminologie et de police technique**, XLV (1992) 4, s. 445—454.
2. Carter, D. L.: A forecast of growth in organized crime in Europe: new challenges for law enforcement. **Police studies**, 15 (1992) 2, s. 62—74.
3. Crossland, J.: Trends krimineller Aktivitäten in Europa. **Kriminalistik**, Heidelberg 48 (1994) 4, s. 261—262.
4. Dobovšek, B.: Prikaz scenarijev razvoja organiziranega kriminala v ruski federaciji. **Zbornik strokovnoznanstvenih razprav**, VŠNZ, Ljubljana 8 (1995), s. 139—145.
5. Dvoršek, A.: Organizirani kriminal v Sloveniji. **Zbornik strokovnoznanstvenih razprav**, VŠNZ, Ljubljana 8 (1995), s. 146—152.
7. Engberding, O. M.: Spionageziel Wirtschaft. **Kriminalistik**, Heidelberg 47 (1993) 6, s. 409—417.
8. Fachler, H.: Problembewusstsein der Wirtschaft gegenüber OK starken. **Kriminalistik**, Heidelberg 49 (1995) 5, s. 311—312.
9. Faleone, G.: La criminalité organisée: un problème mondial ... **Revue internationale de criminologie et de police technique**, Geneve XLV (1992) 4, s. 445—454.
10. Fätinhäuer, H. J.: Schutzgeld-erpressung. **Kriminalistik**, Heidelberg 48 (1994) 4, s. 263—265.
11. Flormann, W.: Die Russen-Mafia and dem Weg nach Westen?! **Der Kriminalist**, Regensburg 4 (1994) 9, s. 411—416.
12. Florman, W.: Rotlichtmilieu-Menschenhandels als Teilbereich der organisierten Kriminalität. **Der Kriminalist**, Regensburg 5 (1995) 4, s. 178—185.
13. Gehm, V./Link, M.: Organisierte Kriminalität. **Kriminalistik**, Heidelberg 46 (1992) 8—9, s. 491—496.
14. Gropp, W.: ed. Besondere Ermittlungsmassnahmen zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität. Freiburg in Breisgau 1993, 898 s.
15. Heckenberger, W.: Organisierte Kriminalität — Ein Blick in die Welt. **Kriminalistik**, Heidelberg 49 (1995) 4, s. 234—239.
16. Hope, T.: Crime and social order. **The police journal**, London, LXVIII (1995) 2, s. 99—102.
17. Jager, J.: Krise der Kriminalpolitik. **Kriminalistik**, Heidelberg 38 (1994) 5, s. 298—302.
18. Kanduč, Z.: Možnosti razvoja teoretične kriminologije v razmerah restavracije kapitalističnega zati-ranja in izkoriščanja. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 45 (1994) 4, s. 311—325.
19. Korda, S.: Organisation der Verbrechens-bekämpfung in der BRD. **Der Kriminalist**, Regensburg 4 (1994) 12, s. 589—595.
20. Krause, G.: Alles bereit fest im Griff. **Kriminalistik**, Heidelberg 49 (1995) 2, s. 107—110.
21. Kube, E./Kuckuck, W.: La recherche et la développement technique an sein de la police vus sous l'angle des exigences européennes. **Revue internationale de criminologie et de police technique**, Geneve XLV (1992) 4, s. 399—407.
22. Mosquera, R.: Asian organized crime. **The police chief**, Washington LX (1993) 10, s. 65—72.
23. Palmieri, L.: Le crime organisé en Italie. **Revue internationale de police criminelle**, Lyon 47 (1992) 435, s. 30—35.
24. Plywaczewski, E. W.: Völkerverbindende Kriminalität. **Kriminalistik**, Heidelberg 46 (1992) 12, s. 763—781.
25. Podbevpek, B.: Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. **Revija policija**, Ljubljana 13 (1993) 1, s. 7—18.
26. Roth, S.: Is organisierte Kriminalität normal. **Kriminalistik**, Heidelberg 47 (1993) 1, s. 11—14.
27. Schmidt, U.: Regierungs — und Vereinigungs — kriminalität. **Kriminalistik**, Heidelberg 47 (1993) 8—9, s. 521—528.
28. Secrétariat général de l'OIPC — Interpol: Les organisations criminelles asiatiques. **Revue internationale de police criminelle**, Lyon 48 (1993) 441, s. 32—34.
29. Stümper, A.: Der Parteienstreit bei der Gesetzgebung in der Verbrechens — bekämpfung. **Der Kriminalist**, Regensburg 4 (1994) 11, s. 523—524.
30. **The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime**, Napels 21—23 November 1994, A Contribution of the Netherlands Delegation, 81 s.
31. **The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime**, Major italian criminal provisions concerning organized crime, money laundering and seizure and confiscation of proceeds of crime, 21 s.
32. **The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime**, Report of the Committee of the Whole, Draft resolution, 11 s.

Social control and organized crime

Janez Pečar, L.L.D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Economic and white—collar crime, as well as corporate and business deviancy are a part of organized crime. The danger of organized crime is stressed by its international character, its particular structure and hierarchy, the control of »crime markets«, perfectionism linked with consumerism, financial power and corruptibility, and its intrusion in politics, power and the mechanisms of control. All these features explain why the global international community and various national and regional organizations pay so much attention to organized transnational crime. Moreover, since organized crime causes tertiary victimization, it is impossible to expect any understanding and participation of the public. By providing goods and services which are not available in a lawful way, organized crime gains enormous untaxed benefits as well as the favour of consumers, which is a big advantage for the organized crime grey economy and black market, especially in its struggle against the state and its competition with legal

business. For this reason, not only does this crime »pay«, but it also represents a »job« which provides its participants, in spite of danger, with numerous material and other advantages. This makes human society and all institutions operating on legal basis even more powerless in their efforts to resist organized crime.

The regulation of the fight against organized crime has still numerous gaps in Slovenia, and in addition, there is an absence of adequate criminal or security policy. Our »transition«, with its negative trends and phenomena in many ways suits international organized crime. For this reason, Declaration of the World Ministerial Conference (Naples, 1994) provides Slovenia with a strong incentive for more effective regulation of the struggle against organized crime.

Key words: organized crime, transnational crime, repression, social control, security policy, Slovenia

UDC 316.738:343.974